

Usandfærdige forklaringer i retten

Af politimester JØRGEN SMITH, Rudkøbing.

Indledning.

Ifølge den danske kriminalstatistik udgjorde antallene af overtrædelser af straffelovens §§ 158—60, der kom til politiets kendskab i 1960—63 henholdsvis 168, 151, 175 og 175. I de samme år blev der domfældt henholdsvis 38, 55, 57 og 59 personer efter de nævnte lovbestemmelser. Når man tager i betragtning, at der årligt føres over 200.000 retssager her i landet, og at det er en almindelig antagelse, at der afgives mange usandfærdige forklaringer for domstolene, giver de anførte tal et forhåndsindtryk af, hvor lidt der gøres for at forfølge uærligheden i retssalene. I denne artikel skal der på grundlag af en gennemgang af 3 års straffesager gøres et forsøg på at belyse, i hvilket omfang og på hvis initiativ, strafansvar søges gjort gældende over for usandfærdige, indenretslige forklaringer. Desuden vil forskellige andre spørgsmål vedrørende forfølgningen af falsk forklaring for retten blive berørt.

Undersøgelsen bygger på en periode på 3 år, for at materialet ikke skal blive alt for småt. Året 1960 er taget som udgangspunkt, da der først fra dette år foreligger en sondring i kriminalstatistikken mellem de af straffelovens §§ 158—60 omfattede usandfærdige forklaringer for retten og de beslægtede lovovertrædelser, der omhandles i §§ 161—165. Årene 1960—62 synes iøvrigt ikke at adskille sig fra de foregående og efterfølgende år, og der forekommer heller ikke karakteristiske forskelligheder fra år til år, som kan begrunde, at de 3 år behandles hver for sig.

Undersøgelsen giver ingen anledning til fortolkning af lovbestemmelserne. Ifølge § 158 stk. 1 straffes den, der afgiver falsk forklaring for retten med fængsel indtil 4 år. Begrebet „retten“ indbefatter også skifteretter og fogedretter, men en skyldners tilsidesættelse af sin pligt efter retsplejelovens § 520 stk. 1 til at meddele fogden sandfærdig oplysning om, hvad der kan gøres til genstand for eksekution, rammes alene af straffelovens § 162 og ikke af § 158, selv om der afgives falsk forklaring for fogedretten. § 158 kommer derimod i anvendelse, når fogden undtagelsesvis foranstalter bevisførelse ved vidner, syn og skøn eller partsafhøring, retsplejelovens § 524 stk. 4. Dersom et falsk udsagn for retten alene angår noget, som er uden betydning for det forhold, der søges oplyst, kan straffen gå ned til hæfte eller bøde, § 158 stk. 2, tidligere stk. 3. Den, der afgiver falsk forklaring som sigtet under en offentlig straffesag eller under afhøring i tilfælde, hvor forklaring ifølge loven ikke må kræves, er strafri, § 159 stk. 1. Straffriheden strækker sig ikke til en sigtet per-

sons anstiftelse af falsk vidneforklaring, der straffes som medvirken. Er den falske forklaring afgivet af en person, der var berettiget til at nægte at udtale sig, kan straffen nedsættes og under iøvrigt formildende omstændigheder bortfalde. Hvis en iøvrigt efter straffelovens § 158 eller § 159 stk. 2 strafbar urigtig forklaring ikke er afgivet med forsæt, men af grov uagtsomhed, er straffen bøde eller hæfte, straffelovens § 160.

De afgørende træk i disse bestemmelser har stået uændrede siden straffelovens fremkomst i 1930. Den 1. juli 1961 ophørte den tidligere foreskrevne minimumsstraf af fængsel i 3 måneder for de almindelige, af straffelovens § 158 stk. 1 omfattede forhold, hvad der har sat sig nogle spor i retspraksis. Den i 1961 ophævede straf af fængsel i indtil 3 år for egentlig mened var uden praktisk betydning. Det samme gjaldt den i 1965 afskaffede adgang til at straffe falske forklaringer, der blev afgivet udenfor egentlige domstole overfor myndigheder, ved hvilke brug af ed var lovhjemlet. Nu er enhver edsafslæggelse afskaffet.

Under en gennemgang af sager om falsk forklaring for retten er det hensigtsmæssigt at arbejde med en sondring mellem faderskabssager, sager angående familieanliggender, sager vedrørende økonomiske anliggender udenfor familieforhold og straffesager, indenfor hvilke færdselssager kan betragtes som en særskilt gruppe. Inddelingen kan i hovedsagen siges at svare til karakteristiske forskelligheder med hensyn til de situationer, de forklarende befinder sig i, og de interesser, der forsøges forfægtet ved forklaringerne. De falske forklaringer i faderskabssager er på forhånd erkendt som en gruppe for sig. Bag falske forklaringer om familieanliggender ligger der ofte følelseelementer, der gør dem forskellige fra usandheder om almindelige, mere farveløse økonomiske uoverensstemmelser. At situationen bag urigtige forklaringer i straffesager igen er en helt anden, er givet. Den typiske urigtige forklaring i færdselssager går ud på at skjule, hvem der i en given situation var fører af et motorkøretøj, eller at dække over førerens spiritusnydelse forud for kørslen, og tager sigte på at redde et truet kørekort. At der kan forekomme uklare grænsetilfælde, og at inddelingen i det hele taget ikke må betragtes for tungt, siger sig selv.

Som foran anført udgjorde antallene af sager om overtrædelser af straffelovens §§ 158—60, der i årene 1960—62 blev anmeldt eller iøvrigt kom til politiets kendskab, ifølge den offentliggjorte kriminalstatistik henholdsvis 168, 151 og 175, i alt 494. Som svar på henvendelser til alle landets politikredse blev der af disse henvist til i alt 537 sager, hvoraf 45 sager ikke har kunnet findes. Det må formodes, at kun et mindretal af disse 45 sager har angået §§ 158—60; der er i hvert fald ingen af dem, som har ført til domfældelse eller tiltalefrafald efter disse paragraf-

fer. 20 sager måtte udgå som „gengangere“ på grund af registrering i flere politikredse. Af det resterende antal har 121 vist sig at angå overtrædelser af straffelovens § 162. Af disse ses iøvrigt 3 at være pådømt under anvendelse af straffelovens § 158. 37 sager har angået andre paragraffer, navnlig straffelovens §§ 164 og 165. I 5 tilfælde har der været tale om meningsløse anmeldelser, der på forhånd er afvist. Endelig har sagerne i 3 tilfælde været uigennemførlige, da det pågældende forhold omfattedes af straffelovens § 159 stk. 1. Tilbage er der blevet 306 sager, hvoraf 106 faderskabssager, 39 sager om familieanliggender, 87 sager om økonomiske forhold, 42 færdselssager, 29 andre offentlige straffesager og 3 private injuriesager.

Ved begyndelsen af 1960 fandtes der 100 underretskredse her i landet. Dette tal forøgedes inden udgangen af 1962 til 104. Indenfor det samme åremål blev der ved landsretter og underretter ført ca. 3.000 faderskabssager, ca. 2.500 ægteskabssager m.v., ca. 170.000 sager om økonomiske anliggender udenfor familieforhold og ca. 30.000 straffesager — heraf ca. 20.000 politisager — om året. Af politisagerne har færdselssagerne udgjort en meget væsentlig andel.

Forfølgingsintensiteten.

Af de 306 sager, der gav anledning til sigtelse mod en eller flere personer for falsk forklaring for retten, behandledes 25 sager ved Østre landsret og 10 ved Vestre landsret; dels som anke-, og dels som første instanssager. 1 sag blev behandlet ved Sø- og handelsrettens skifteafdeling i København. Blandt underretterne havde Københavns byret selvfølgelig det største antal sager, 44. Bortset herfra udgjorde de største tal, der faldt på enkelte underretter 10 (Helsingør), 9 (Nordre birk, Middelfart og Ålborg), 8 (Vejle byret og Randers byret), 7 (Nakskov, Silkeborg, Århus byret, Århus ndr. Herredsret og Haderslev), 6 (Tårnby og Odense byret) og 5 (Vordingborg, Horsens byret, Frederikshavn og Viborg byret). Ved 20 af underretterne forekom der ingen sager, der gav anledning til sigtelse for falsk forklaring. Iøvrigt stammede 15 sager fra skifteretter, 5 fra fogedretter, 2 fra helligretter og 1 fra husdyrvoldgiftsret. 10 straffesager angik mislykkede forsøg på anstiftelse af falsk forklaring, således at der ikke var fremkommet falsk forklaring for nogen domstol.

Fordelingen af initiativet til straffesagernes fremkomst — og sagernes udfald i meget grove træk — fremgår af de følgende oversigter:

	Antal sager	Heraf		Straffesagernes udfald				
		af- gjort i øjeblikket	verse- rende i anmeldelses- øjeblikket	dom- fæl- del- se	til- tale- frafald	fri- fin- delse	slutn. ell. hen- læggelse, bevismgf.	endt v. sigte- død
<i>Faderskabssager:</i>								
Ret	71	15	56	43	3	4	20	1
Pol./ankl.	26	20	6	21	2	0	3	0
Part	4	2	2	0	0	0	4	0
Selvanm.	5	2	3	4	1	0	0	0
	106	39	67	68	6	4	27	1
<i>Sager om familieforhold:</i>								
Ret	13	4	9	8	2	0	3	0
Pol./ankl.	2	1	1	1	0	0	1	0
Part	23	8	15	7	0	0	16	0
Vidne	1	0	1	1	0	0	0	0
	39	13	26	17	2	0	20	0
<i>Sager om økonomiske anliggender:</i>								
Ret	29	4	25	9	0	4	15	1
Pol./ankl.	1	0	1	0	0	0	1	0
Part	55	34	21	8	1	3	42	1
Ukendt	2	(1)	(1)	1	0	0	1	0
	87	39	48	18	1	7	59	2
<i>Færdselssager:</i>								
Ret	10	0	10	7	1	1	1	0
Pol./ankl.	25	20	5	13	1	0	11	0
Part	4	4	0	0	0	0	4	0
Selvanm.	1	0	1	1	0	0	0	0
Vidne	2	0	2	2	0	0	0	0
	42	24	18	23	2	1	16	0
<i>Straffesager iøvrigt:</i>								
Ret	3	1	2	2	0	0	1	0
Pol./ankl.	17	8	9	7	1	1	8	0
Part	6	4	2	0	0	0	6	0
Selvanm.	2	1	1	1	0	0	1	0
Udenforst.	1	0	1	0	0	0	1	0
	29	14	15	10	1	1	17	0
<i>Private injuriersager:</i>								
Part	3	2	1	0	0	0	3	0

Antal sager	Heraf		Straffesagernes udfald					
	af- gjort i anmeldelses- øjeblikket	verse- rende	dom- fæl- del- se	til- tale- frafald	fri- fin- delse	slutn. ell. hen- læggelse, bevismgf.	endt v. sigte- død	
<i>I alt:</i>								
Ret	126	24	102	69	6	9	40	2
Pol./ankl.	71	49	22	42	4	1	24	0
Part	95	54	41	15	1	3	75	1
Vidne	3	0	3	3	0	0	0	0
Udenforst.	1	0	1	0	0	0	1	0
Selvanm.	8	3	5	6	1	0	1	0
Ukendt	2	(1)	(1)	1	0	0	1	0
	306	131	175	136	12	13	142	3

Til oversigterne skal gøres følgende bemærkninger:

Initiativet er angivet som retsens, når det af den pågældende sag ses, at det er dommeren, der har anmodet om kriminel undersøgelse, eller når dommeren i retten har tilsluttet sig en fra anden side fremsat begæring om en sådan undersøgelse. Iblant faderskabssagerne findes der en del tilfælde, hvor det er en anden dommer, der har begæret undersøgelsen, end den, overfor hvem forklaringen er afgivet. Dette hænger sammen med den hyppige oversendelse af faderskabssager fra den ene retskreds til den anden. Under sager om familieforhold er medtaget sager om separation og skilsmisse og dermed forbundne skiftesager samt sager om underholdsbidrag. Sager om arveskifte er også medtaget i denne gruppe. Sager om økonomiske anliggender indbefatter enkelte konkurssager, behandlet i skifteret, og nogle fogedsager, i hvilke der har været foranstaltet bevisførelse. Gruppen rummer kun meget få sager, der efter stridens genstand eller sagsbehandlings omfang kan regnes for store. Den domineres af rene småsager. Af de 43 færdselssager har de 31 angået overtrædelser af færdselslovens § 16 — kørsel i spirituspåvirket tilstand.

I tilfælde, hvor en sag har angået flere sigtede, for hvis vedkommende udfaldet er blevet forskelligt, er sagen som helhed rubriceret under hensyntagen til den „strengeste“ afgørelse. Når sagerne gennemgås personvis, kommer man til, at de i alt har angået 419 personer, hvoraf 175 er domfældt, 17 meddelt tiltalefrafald og 19 frifundet. For 165 personers vedkommende er sagerne sluttet af statsadvokaten på grund af bevisets stilling, medens 40 har fået deres sag henlagt af politiet på grund af manglende grundlag for forfølgning. 3 personer er døde, før deres sag var afsluttet.

Tallene viser, hvor svag og hvor skævt fordelt reaktionen er overfor de urigtige forklaringer i retssalene. Når der hvert år føres ca. 3.000 faderskabssager, ca. 2.500 sager om familieanliggender, ca. 170.000 sager om økonomiske mellemværender og ca. 30.000 straffesager, er det aldeles utænkeligt, at der ikke i løbet af 3 år skulle bemærkes mere end godt 300 alvorligt mistænkelige forklaringer, der med fuld føje kunne gøres til genstand for kriminel undersøgelse. Hvis initiativet med hensyn til at få indledet kriminel undersøgelse i alle grupper af sager holdt det samme mål som med hensyn til faderskabssager, hvor ca. 3.000 sager gennemsnitligt har udløst ca. 35 kriminelle sager om året, skulle det årlige antal bearbejdede sigtelser i relation til familiesager, økonomiske sager og straffesager udgøre henholdsvis ca. 30, ca. 1.980 og ca. 350. Når de virkelige tal for de tre grupper vedkommende gennem 3 år kun har været ca. 13, ca. 29 og ca. 24 pr. år, må der foreligge en forskel med hensyn til forfølgningssintensiteten, der navnlig er ganske overvældende, når man sammenligner faderskabssager og sager om økonomiske mellemværender. Det kan ikke udelukkes, at der lyves noget mere i faderskabssager end i andre sager, men den forskel, der kan blive tale om, kan ikke være så stor, at den kan forstyrre det hovedindtryk, tallene efterlader.

Det offentlige initiativ — varetaget af domstole, anklagemyndighed og politi — repræsenterer inden for faderskabsgruppen 91 % og inden for grupperne færdselssager, øvrige straffesager, familiesager og økonomiske sager henholdsvis 84 %, 70 %, 38 % og 34 % af de bearbejdede sigtelser.

Bag det offentlige initiativ ligger der professionel erfaring og nøgtern overvejelse, hvad der ikke i almindelighed kan siges om det private initiativ på dette område. Det kan derfor ikke undre, at procenterne for positive afgørelser — domfældelser og tiltalefrafald efter vedgået strafskyld — står i nogenlunde nært forhold til domstolenes, anklagemyndighedens og politiets andel i sagernes opkomst. De positive afgørelsens andel af samtlige rejste sager udgør med hensyn til sager, der er påbegyndt ved domstolenes initiativ, 60 %, ved anklagemyndighedens og politiets initiativ 64 % og ved privat initiativ 17 %. Indenfor gruppen faderskabssager udgør de positive afgørelser 70 % af de rejste sager og indenfor grupperne familiesager, økonomiske sager, færdselssager og øvrige straffesager henholdsvis 50 %, 22 %, 60 % og 38 %.

Anklagemyndighed og politi har kun direkte adgang til at tage initiativ overfor urigtige forklaringer i straffesager og i faderskabssager, der altid passerer politikontorerne. Det private initiativ har kun ringe betydning. Det bliver derfor i det store og hele domstolene, der kommer til at bestemme, i hvilket omfang

der skal sættes ind overfor uærligheden, særligt i de almindelige civile sager. Domstolene har her udvist en meget udpræget tilbageholdenhed, der i hovedsagen falder i tråd med de synspunkter, der er gjort gældende i litteraturen under omtale af emnet. I en redaktionel note til højesteretsdommen U. 1929 — 767 siges det, at det må anses for bedst stemmende med de overvejelser, der har ligget bag indførelsen af partsforklaringer i civile sager, at der kun skrives til strafforfølgning, når det efter sagens afgørelse ved nye oplysninger viser sig, at en partsforklaring har været falsk. Når mistanke herom kommer frem under den borgerlige sag, skulle det hverken synes nødvendigt af hensyn til sagens afgørelse eller i almindelighed rigtigt at rejse en straffesag. *Hurwitz* anser det for tvivlsomt, om det er rimeligt at opretholde en med strafansvar forbunden pligt for barnemødre til at afgive forklaring i faderskabssager. *Waaben* taler af hensyn til den vanskelige situation, den forklarende ofte befinder sig i, for en begrænsning af forsætsområdet. Domfældelsens alvorlige og defamerende karakter må i det hele taget begrunde en streng bevisbedømmelse. *Von Eyben*, der omtaler den sikre antagelse af, at der lyves i udstrakt grad i retssalene, regner med, at den tidligere gældende minimumsstraf har gjort domstolene utilbøjelige til at begære kriminelle undersøgelser. *Theodor Petersen* vil i almindelighed svare benægtende på, at dommeren bør optræde som anmelder, hvis han mener, at en forklaring er falsk. „Der lyves jo meget i retssalene, hvad man nu engang må være forberedt på, og er dommeren ikke ganske sikker i sin sag, vil en tiltale erfaringsmæssigt sjældent af bevismæssige grunde kunne gennemføres til domfældelse“. Ifølge *Fritz Møller* bør det i straffesager være den tilstedeværende repræsentant for anklagemyndigheden, der træffer bestemmelse om eventuel falsksigtelse, medens retten alene bør yde bistand med omhyggelig protokolering af den tvivlsomme forklaring. Det samme må være tilfældet under civile sager, hvis en af advokaterne rejser spørgsmål om politianmeldelse for falsk forklaring, hvorefter retten kan blive nødt til at udsætte sagen for at afvente den kriminelle sags udfald, retsplejelovens § 288. Hvis den advokat, hvis part kunne være interesseret i en politianmeldelse, ikke foretager sig noget i denne retning, må retten eventuelt tage initiativet, navnlig hvis en part ellers kan udsættes for retsfortabelse. Retten bør dog kun anmelde klare og grove tilfælde, hvor en sigtelse kan forventes gennemført. I ægteskabssager, hvor dispositionsmaksimen ikke gælder, kan dommeren i videre omfang blive nødt til at foranledige sagen udsat til politimæssig undersøgelse. Dette gælder i endnu højere grad i faderskabssager, hvor der normalt ikke møder advokat i første instans, og hvor dommeren på embeds vegne skal drage omsorg for sagens oplysning, retspleje-

lovens § 456 h. Det forudsættes, at der gives den pågældende lejlighed til at tilbagekalde en urigtig forklaring under en straffesag. Det anbefales, at den samme linie følges med hensyn til parter og vidner i borgerlige sager.

Iblandt forfatterne er *Theodor Petersen* den eneste, der positivt går ind for, at det til tider må være dommerens pligt uden hensyntagen til partsinteresser at foranledige en straffesag rejst. Selv om det kan være ubehageligt at optræde som anmelder, må der til tider statuere eksempler, for at respekten for retten ikke skal undergraves. Dommeren må også regne med den nærliggende mulighed, at ingen anden griber ind, hvis han ikke gør det, medmindre forklaringen afgives under en straffesag, hvor anklageren er nærmest til at tage initiativet.

Jfr. til det foranstående: *Hurwitz*: „Den danske kriminalret“, speciel del, 1955 (1962), pag. 95—96, *Waaben*: „Det kriminelle forsæt“, 1957, pag. 127, v. *Eyben*: „Strafudmåling“, 1950, pag. 220, *Theodor Petersen* i „Juristen“ 1959, pag. 387, *Fritz Møller* i „Juristen“ 1960, pag. 354—55 og endvidere *Trolle*: „Proceduren i straffesager“, 1951, pag. 65—66.

Domstolenes altovervejende passivitet kan ikke alene skyldes en forsigtig vurdering af de eventuelle straffesagers bevismæssige gennemførlighed. Der må også i praksis foregå en snæver udvælgelse indenfor de sager, som uden væsentlig risiko for underkendelse kunne have været rejst. Behovet for at få løst tvivl med hensyn til afgivne forklarings rette betydning for afgørelsen af verserende sager synes at være den vigtigste ansporing til initiativ fra retternes side. I sin yderste konsekvens kan dette føre til, at dommeren lader en let gennemskuelig usandfærdig forklaring passere uforfulgt, medens han foranlediger politiundersøgelse sat i gang, hvis forklaringen vækker tvivl i hans sind. Når den kriminelle undersøgelse er begæret, før den verserende sag er endeligt afgjort, således som det har været tilfældet i 102 af de 126 sager, der er rejst på rettens initiativ, må oplysningsformålet antages at have spillet en væsentlig rolle. Dette indtryk forstærkes specielt, når rettens anmeldelse har været alternativ med hensyn til, hvem sigtelsen skulle rettes imod. Dette har foreligget i 24 af de 126 sager. I de 24 sager, hvor rettens anmeldelse er afgivet, efter at den første sag er afgjort, kan der på den anden side ingen tvivl herske om, at anmeldelsen alene har sigtet mod at få et strafbart forhold behørigt forfulgt.

Det kan slet ikke bestrides, at der kan foreligge mange gode grunde til den passivitet, som domstolene som hovedregel udviser, men det kan heller ikke være urimeligt at pege på det ejendommelige i, at initiativet til forfølgningen af strafbare forhold, der begås i retssalene og retter sig mod en generel offent-

lig interesse, statens judicielle funktion, i de allerfleste tilfælde — med negativt resultat — overlades til private, for hvem opportunitetshensyn som regel må være afgørende, således at lovens straf næsten kun kommer til anvendelse overfor bestemte små grupper af lovovertrædere, særligt ugifte mødre, for hvis vedkommende der ofte kan gøre sig specielle, undskyldende momenter gældende. Indenfor gruppen faderskabssager udgør mødrene 78 af de 128 sigtede og 47 af de 77 domfældte personer.

Som det fremgår af det nedenfor anførte om strafudmålingen og brugen af betinget straf er der ingen grund til at befrygte, at anmeldelser om falsk forklaring for retten vil udløse uforholdsmæssigt hårde reaktioner.

Forskellige andre spørgsmål.

En gennemgang af sagsakterne efterlader ikke indtryk af, at beviserne er vurderet på anden måde i sager om falsk forklaring end f. eks. i bedragerisager. Dette gælder såvel sager, hvori der har fundet domfældelse sted, som sager, der er endt med frifindelse eller med, at tiltale er undladt af hensyn til bevisets stilling. Den særligt strenge bevisbedømmelse, der skulle afholde domstolene fra at anmelde mistænkelige forhold, har ikke sat sig spor i de behandlede sager.

Den til grund for tiltalerejsning og domfældelse liggende bevisvurdering synes ikke i allermindste måde påvirket af, om sagerne er kommet frem på rettens, anklagemyndighedens eller politiets foranstaltning, eller om de er rejst ved privates initiativ.

Materialet gør det ikke muligt at tage standpunkt til, om der er opereret med et særligt indsnævret forsætsbegreb. Det ses derimod ganske klart, at straffelovens § 160 om straf for den groft uagtsomme urigtige forklaring nærmest behandles som ikke eksisterende. Under politiets rapportoptagelse ses det kun meget sjældent foreholdt en sigtet, der benægter forsæt til en usandfærlig forklaring, at der kunne være tale om grov uagtsomhed. Der er i intet tilfælde rejst tiltale efter § 160. En sag, hvorunder den sigtede tilsyneladende med god grund tilstod sig skyldig efter denne bestemmelse, ses sluttet på grund af bevisets stilling. Af domfældelser findes der een — i en sag, hvor der ikke fandtes tilstrækkeligt grundlag for anvendelse af § 158 stk. 1.

Til trods for, at forsøg på falsk forklaring for retten ikke er begrebsmæssigt udelukket, forekommer der ingen sigtelser for forsøg, (derimod flere for forsøg på anstiftelse). Dette må ses i sammenhæng med den foran nævnte praksis, hvorefter der som altovervejende hovedregel ikke rejses tiltale, hvis den forklarende af egen drift eller på forehold ændrer sin forklaring inden det pågældende retsmødes afslutning. Der findes i mate-

rialet 4 af rigsadvokaten på dette grundlag i medfør af retsplejelovens § 723 stk. 2 meddelte tiltalefrafald — angående en udlagt faders forklaring under en faderskabssag, et vidnes forklaring under en skilsmisssag, et vidnes forklaring under en udlægsforretning i fogedret og en vidneforklaring i en færdsels-sag. I det første af tilfældene fremkom den sande forklaring iøvrigt først dagen efter retsmødet. Mødre, der har afgivet falsk forklaring under faderskabssager opnår kun sjældent fordel af denne praksis. Som regel afgives deres urigtige forklaring allerede under det første retsmøde, medens muligheden for at bevæge dem til at berigtige forklaringen ved forehold af bevisligheder — særligt blodprøveresultater — først opstår senere under sagen.

Det forekommer ofte, at en falsk forklaring, hvormed et vidne søger at støtte en part i en civil sag eller en tiltalt i en straffesag, er så nøje tilpasset til den interesseredes egen forklaring, at der må have fundet en fælles tilrettelæggelse sted. Dette ses kun i en enkelt sag — uden støttende momenter — taget som tilstrækkeligt bevis for medvirken fra den interesseredes side. Sagen angik en hustrus forklaring til fordel for sin mand under en færdselssag.

Under sin undersøgelse af strafudmålingen konstaterede *v. Eyben* i 1950, at den da gældende minimumsstraf på fængsel i 3 måneder omtrent havde udviklet sig til en lovbestemt straf, således at den eneste nuancering af reel betydning knyttede sig til valget mellem betinget og ubetinget straf. Ud af 23 undersøgte domfældelser fandt han 10 betingede¹⁾.

I de af denne undersøgelse omfattede sager er der som før nævnt domfældt 175 personer. Af domfældelserne lå 57 forud for og 118 efter minimumsstraffens ophævelse den 1. juli 1961. Af de 57 var 24 og af de 118 var de 49 domfældelser betingede²⁾.

Brugen af betinget dom er navnlig almindelig overfor mødre i faderskabssager; af 47 domfældte mødre fik 35 betinget frihedsstraf. Betinget dom i form af udsættelse med straffastsættelsen er i alt anvendt i 8 tilfælde.

Når man ser bort fra de få tilfælde, hvor strafudmålingen er påvirket af forstraffe eller af sammenstød med andre forbrydelser, har den højeste straf, der siden den 1. juli 1961 er idømt efter § 158 stk. 1 været fængsel i 4 måneder, der er anvendt i

¹⁾ Jfr. *v. Eyben*: „Strafudmåling“, 1950, pag. 219—20.

²⁾ Jfr. højesteretsdommen i U. 1963 — 543 og noterne til dommen, samt U. 1965 — 148 (H).

10 tilfælde. Fængsel i 3 måneder er idømt i 40 tilfælde. Fængsel i 60 dage er anvendt i 28 og fængsel i 40 dage i 8 tilfælde. Den laveste straf, der er idømt efter § 158 stk. 1 har været fængsel i 30 dage — 1 tilfælde. Straffe under fængsel i 3 måneder er anvendt overfor både parter, vidner og anstiftere indenfor alle sagsgrupper. I tilfælde, hvor den falske forklaring har indeholdt et svingagtigt forhold, og dette har givet anledning til, at straffelovens § 278 eller § 279 er medtaget i tiltalen, er der i flere tilfælde idømt fængsel i 4 måneder. Hvor et sådant forhold ikke har givet anledning til særlig fremhævelse ved tiltalerejsningen, ses den med den falske forklaring forbundne berigelseshensigt ikke at være taget i betragtning ved strafudmålingen.

Strafnedsættelsesreglerne i § 158 stk. 3 (nu 2) og i § 159 stk. 2 er kun meget lidt anvendt. § 158 stk. 3 har i et enkelt tilfælde afgivet hjemmel for bødestraf. § 159 stk. 2 findes ikke citeret i nogen dom. Der er derimod meddelt tiltalefrafald for et enkelt af denne bestemmelse omfattet forhold, og ligeledes i et enkelt § 158 stk. 3-forhold.

Fritz Møller bemærker i „Juristen“ 1960 pag. 355 i overensstemmelse med dommen U. 1962 — 616 (Ø), at en dommer, der selv har foranlediget rejst sigtelse for falsk forklaring, efter omstændighederne som inhabil må afstå fra at behandle den efterfølgende straffesag, navnlig hvis han gennem bemærkning til retsbogen eller på anden måde har tilkendegivet sin forhåndsindstilling med hensyn til sigtelsens føje.

Af de foran nævnte 135 fældende domme for falsk forklaring er i hvert fald 26 afsagt af den dommer eller af en domsmandsret under forsæde af den dommer, for hvem den falske forklaring er afgivet. I 14 af tilfældene er der tale om domme efter retsplejelovens § 925 i tilståelsessager, hvor habilitetsproblemet er reduceret til det mindst tænkelige. Af de resterende 12 sager, der er endt som domsmandssager, er kun en enkelt påbegyndt efter dommerens anmodning — i neutral form.

I 2 sager — hvoraf den ene er en ikke iøvrigt i materialet medtaget militær straffesag — har de pågældende dommere løst habilitetsproblemet ved at foranledige sættedommer beskikket til behandling af straffesagen.

Jørgen Smith.